

SINIF DIŞI EĞİTİM İÇİN NELER YAPILDI? DÜNYADAN ÖRNEKLER VE YAPILMASI GEREKENLER ÜZERİNE

ARAŞTIRMA MAKALEŐİ

Ayça CİRİT GÜL¹, Pınar TAĐRİKULU²

1 Arő. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, aycaciritgul@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4765-1153.

2 Arő. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, pinar.iskinn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5221-6888.

Geliő Tarihi: 04.06.2021 **Kabul Tarihi:** 02.10.2021 **DOI:** 10.37669/milliegitim.947965

Öz: Yurt dışında ve Türkiye’de sınıf dışı eğitimin gelişimi ile ilgili genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma yöntem ve teknikleri temel alınarak yürütülmüştür. Çalışmada veriler doküman incelemesi/analizi yapılarak toplanmış ve analiz edilmiştir. Bu çalışmada ölkelerin sınıf dışı eğitim alanındaki gelişimleri ve eğitim-öğretim süreçleri farklı kaynaklarda yayımlanan bilimsel çalışmalar incelenerek toplanmış ve Türkiye ile söz konusu ölkeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar eleştirel bir bakış açısıyla çözümlenmeye çalıőılmıőtir. Yapılan taramalar sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, Amerika, Avustralya ve İskoçya’nın aldıkları yol göz önüne alındığında, bu ölkelerin, sınıf dışı eğitim alanında bilinç seviyesi ve girişimci ruhu yüksek ölkeler olduğunu söylemek; Türkiye’ye bakıldığında ise sınıf dışı eğitimin temellerinin dünya ile benzer şekilde aslında çok eskilere dayandığını ancak eğitim alanında gündeme gelişinin de son yüzyıl içinde gerçekteőtini görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Sınıf dışı eğitim, Türkiye, yurt dışı

WHAT HAS BEEN DONE FOR OUTDOOR EDUCATION? EXAMPLES FROM THE WORLD AND WHAT NEEDS TO BE DONE

Abstract:

This study, which was carried out in order to create a general framework for the development of outdoor education in Turkey and abroad, was carried out on the basis of qualitative research methods and techniques. In the study, data were collected and analyzed by document review/analysis. In this study, the developments and educational processes of the countries in the field of outdoor education were collected by examining the scientific studies published in different sources, and the similarities and differences between Turkey and the mentioned countries were tried to be analyzed with a critical perspective. In the light of the information obtained as a result of the scans, considering the path taken by America, Australia and Scotland, to say that these countries are countries with a high level of awareness and entrepreneurial spirit in the field of outdoor education; When we look at Turkey, it is possible to see that the foundations of outdoor education, similar to the world, are actually very old, but its emergence in the field of education has taken place within the last century.

Keywords: outdoor education, Turkey, abroad.

Giriş

Sınıf dışı eğitim, tüm canlıların birbirine bağlılığının ekolojik keşfi yoluyla doğaya saygının oluşturulabilmesi için açık alanları kullanan disiplinlerarası bir süreçtir (Eaton, 2000). Sınıf dışı eğitim, herhangi bir disiplin ile ilgili konuları anlamak ve beceri geliştirmek için aktivitelerin kullanıldığı bir yöntemdir (Bunting, 2006). Sınıf dışı eğitim, belli açık hava etkinliklerine ve arayışlarına odaklanan, macera ve meydan okuma kavramlarıyla ilgilenen, risk ve güvenlik konularına değinen, kişisel ve sosyal gelişimin vurgulandığı bir eğitim türüdür (Payne ve Wattchow, 2008). Sınıf dışı eğitim, açık havada veya sınıfın dışında bir ortamda gerçekleşen, öğrenme, öğretme ve deneyime dayanan ve öğrenme ve öğretmenin içeriğinin, konunun amacına göre değiştiği bir süreçtir (Becker, Lauterbach, Spengler, Dettweiller ve Mess, 2017). Görüldüğü gibi, literatürde, sınıf dışı eğitim ile ilgili farklı araştırmacılar tarafından yapılan içeriğinde benzerlik ve farklılıkların bulunduğu ve süreci farklı açılardan ele alan tanımlamalar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yapılan her tanım sınıf dışı eğitimin içeriğinde bulunan bir ya da birkaç unsuru ele aldığından yapılan tanımlamaların hepsi doğru kabul edilebilir düzeydedir. Sınıf dışı eğitim sürecinin dış ortamlarda gerçekleşmesi ve

çok farklı konu ve disiplin alanlarında kullanılabilir olması bu süreç ile ilgili net ve kesin sınırları bulunan ve her kesim tarafından kabul edilen bir tanım yapmak maalesef mümkün olamamaktadır.

Sınıf dışı eğitim alanında yaklaşık bir asır öncesinde çalışmaları bulunan ve deneysel öğrenme anlayışını benimseyen John Dewey'e göre deneysel öğrenme, öğrencilerin anlamlı ve kalıcı öğrenmelerine olanak tanıyan önemli bir bileşendir (James ve Williams, 2017). Geçmişte bakıldığında sınıf dışı eğitim ile ilgili standardize edilmiş bir müfredatın olmadığı ve bu tür eğitimlerin, okullar, üniversiteler, belediyeler, kamplar veya özel girişimciler tarafından desteklendiği görülmektedir (Ford, 1986). O dönemlerde düzenlenen faaliyetlerin sayısı sınırlı olduğundan süreci yürütecek bilgi ve beceriye sahip kişilerin sayısı yeterliydi. Ancak gün geçtikçe teknolojinin gelişmesi ve kentleşme oranlarının artması ile özellikle kalabalık nüfusa sahip ülkelerde doğada veya açık alanlarda verilen bu tür eğitimlere ve bu eğitimleri verebilecek niteliklere sahip eğitimcilere olan ihtiyaç artmıştır (Gilbertson, Bates, Ewert ve McLaughlin, 2006). Artan eğitimci ihtiyacına rağmen sınıf dışı eğitimin, henüz temel müfredat alanlarının içine dâhil edilmemiş ve eğitim alanında ortaya çıkan yeni bir akım olmasından dolayı okulların müfredatlarına dâhil edilmiş bir eğitim olmadığı (Wattchow ve Brown, 2011) ve dolayısıyla ihtiyacın tam olarak karşılanmadığı görülmektedir. Sınıf dışı eğitimin bireylerin fiziksel, zihinsel, sosyal, devinimsel açıdan birçok alanda çok yönlü gelişimine katkı sağladığı göz önüne alındığında, bu sürecin müfredatlara dahil edilmesi veya gerekliliği ile ilgili olarak toplumlar ve coğrafi bölgeler arasındaki ilişkileri önemseyen ve sınıf dışında elde edilen tecrübelerin gerçekliğini ve epistemik boyutlarını dikkate alan müfredat çalışmalarının yapılmasının ne kadar önemli olduğu görülmektedir (Brookes, 2002).

Sınıf dışı eğitimde amaç, ilk elden gözlem yapılması ve deneyimlerin kazanılması sayesinde okul müfredatlarının içeriklerinin zenginleştirilmesi ve canlandırılmasıdır (Eaton, 2000). Örneğin bir öğretmenin matematik dersinde öğrencilerinin ölçüm yapmaları için onları okul bahçesine çıkarabilmesi veya öğrencilerinin toplumun farklı bir yönünü görmelerini sağlamak için onları polis merkezi, postane gibi farklı kurumlara götürebilmesi sınıf dışı eğitimin bir öğrenme bağlamı olduğunu göstermekte (Adkins, 2002) ve sürecin sınıf dışı eğitimin amacına yönelik olarak yürütüldüğünü gösteren bir çalışma olma niteliği taşımaktadır. Sınıf dışında yapılan eğitimlerde, öğrencilere uygulama ve deneyimleme fırsatı sunulduğu için bu süreç öğrencilerin bilişsel, fiziksel ve duygusal gelişimlerini destekleyen bir süreçtir (Rios ve Brewer, 2014). Dolayısıyla sınıf dışı eğitimler sayesinde öğrencilerin hangi konu alanı veya disiplin olursa olsun doğa ve yakın çevreleri ile iletişim ve etkileşim halinde bulunmalarına, farklı olay, olgu ve durumlar ile ilgili neden sonuç ilişkileri kurabilmelerine ve doğanın sağaltıcı gücünden yararlanmalarına, doğaya yönelik farkındalık geliştirmelerine, doğada ve çevrelerinde karşılaştıkları olumsuzlukları çözmeye girişiminde bulunmalarına imkân tanınmaktadır. Ayrıca öğrencilerin doğayla, çevreyle ve toplumla ilgili bilgileri sınıf

içi ortamda geleneksel yöntemlerle öğrenmeleri akademik başarılarında düşüklüğe ve dünyayı korumaya yönelik bir kayıtsızlığa neden olabilmektedir (Rios ve Brewer, 2014). Aynı şekilde sınıf dışında yapılan eğitimlerin başarısı da öğrencilerin bu süreç içinde önceki tecrübeleri ve sosyal çevreleri ile ne kadar etkileşimde bulunduğuyla ilişkilidir (Sandell ve Öhman, 2013). Bu bağlamda sınıf dışı eğitimin hem öğrencinin başarısını olumlu yönde etkileyen hem de öğrencilerin geçmiş yaşantılarından etkilenen bir süreç olduğu söylenebilir.

Sınıf dışı eğitimlerin eğitim-öğretim süreçlerine olan etkileri ve katılımcıların fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal vb. çoklu gelişimlerine katkıları 50 yılı aşkın bir süredir tartışılan konulardandır (Neill ve Richards, 1998). Literatürde sınıf dışı eğitime yönelik yapılan tanımlamalara ve yürütülen çalışmalara bakıldığında ise sınıf dışı eğitimin yapılan uygulamaların niteliğine ve gerçekleştirildiği dış ortamlara göre farklı kesimler tarafından farklı algılandığı ve farklı etkilerinin olduğu görülmektedir (Parkin, 1998). Sınıf dışı eğitim, farklı kesimler tarafından farklı algılanmakla birlikte sınıf dışı eğitim alanında yapılan çalışmalara bakıldığında bu alanda geçmişi çok öncelere dayanan ve alanın en iyisi olarak nitelendirilebilecek ülkeler ve eğitim sistemleri bulunmaktadır. Örneğin, Avustralya'da sınıf dışı eğitim okul müfredatlarında yer alması konusunda kayda değer ölçüde kabul gören bir eğitim biçimidir (Brookes, 2002). Hatta Avustralya hükümeti tarafından bir kılavuz niteliği taşıyan ve dört eğitim-öğretim seviyesi içeren, sınıf dışı eğitimle ilişkilendirilebilecek meslekler ve bu meslekler ile ilgili yeterlik kazanabilmek için gerekliliklerini gösteren bir çizelge hazırlandığı görülmektedir (Url 1). 1960'lı ve 70'li yıllarda İskoçya'da sınıf dışı eğitimin, ciddi anlamda gelişme gösteren ve uluslar arası alanda öneme sahip bir alan haline geldiği görülmektedir (Higgins, 2002). Yine örgün eğitim olarak sınıf dışı eğitim müfredatlarda yeni yeni yer almaya başlamasına rağmen, 1861'de Amerika'da Frederick William Gunn tarafından kurulan organize kampı bu alandaki ilkler arasında yer almaktadır (Gilbertson, Bates, Ewert ve McLaughlin, 2006). Görüldüğü gibi dünya genelinde sınıf dışı eğitim alanında geliştirilen ve yürütülen farklı sistemler ve süreçler bulunmaktadır. Bu çalışmada ise sınıf dışı eğitimde alanının öncüleri sayılabilecek ülkelerden Amerika, İskoçya ve Avustralya ile Türkiye'de sınıf dışı eğitim ile ilgili yürütülen örgün ve yaygın eğitim süreçlerinin benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Yurtdışında ve Türkiye'de sınıf dışı eğitimin gelişimi ile ilgili genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma yöntem ve teknikleri temel alınarak yürütülmüştür. Nitel araştırmalar, nitel veri toplama araçlarının kullanıldığı, olayların doğal ortamında ve derinlemesine incelenmesine dayanan araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada veriler doküman incelemesi/analizi yapılarak toplanmış ve analiz edilmiştir. Nitel araştırmalarda veri elde etmek amacıyla kullanılan dokümanlar devlet kurumları veya özel kuruluşlar tarafından yayınlanan resmi dokümanlar, günlük, mektup veya özel not gibi kişisel dokümanlar resim, fotoğraf ve

video gibi görsel dokümanlar ve online dokümanlardır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Bu çalışmada da ülkelerin sınıf dışı eğitim alanındaki gelişimleri ve eğitim-öğretim süreçleri farklı kaynaklarda yayımlanan bilimsel çalışmalar incelenerek toplanmış ve Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar eleştirel bir bakış açısıyla çözümlenmeye çalışılmıştır.

Amerika’da Sınıf Dışı Eğitimin Gelişimi ve Eğitim-Öğretim Süreçlerine Yansımaları

Sınıf dışı eğitimin örgün eğitim sistemlerinde kullanılmaya başlanması yakın bir tarihte gerçekleşmiş olmasına rağmen günlük yaşamın içinde ve diğer alanlarda kullanıma geçmiş olduğu oldukça eskiye dayanmaktadır. Örneğin, Amerikalılar doğayı oldukça ilham verici bir alan olarak gördüklerinden kendi geçmişlerini öğrenmek için eski insanların yaşamlarını incelemenin yanı sıra dağlarını, ormanlarını, nehirlerini kısacası doğalarını araştırdıkları bilinmektedir (Jensen ve Guthrie, 2006). Dolayısıyla sınıf dışı eğitim sürecini bir eğitim süreci olarak yürütmeseler de doğayı inceleyerek ve analiz ederek kendi geçmişlerine dair bilgi almaya çalıştıkları görülmektedir. Yine okullarda bir ders olarak veya bir disipline yönelik öğretimi gerçekleştirmek amacıyla kullanılsa da 1861 yılında Frederick William Gunn tarafından düzenlenen ve bu tür kampların atası olarak nitelendirilen *“The Gunnery Camp for Boys”*, George L. Hinckley tarafından 1880’de düzenlenen *“Church Camp”*, 1885’te Sumner F. Dudley tarafından kurulan *“Young Men’s Christian Association”* ve 1889’da Luther Gulick tarafından kızlar için düzenlenen *“Camp for Girls”* Amerika’da sınıf dışı eğitim alanında yürütülen faaliyetlerin olduğunu göstermektedir (Gilbertson, Bates, Ewert ve McLaughlin, 2006).

Yirminci yüzyılın başlarına gelindiğinde, Amerika’da sınıf dışı eğitimin farklı öğeleri ve alanları içeren şemsiye bir terim olarak anlaşılmaya ve kullanılmaya başlandığı ve hatta *“The School Garden Association of America”* derneği tarafından yayınlanan bültenlerde okul bahçeleri, ev bahçeleri, doğa çalışmaları gibi farklı isimlerle vurgulanan bir kavram olduğu belirtilmektedir (Quay, 2016). Yürütülen bu çalışmalarda sınıf dışı eğitimin daha çok fiziksel bir aktivite ve kişisel gelişimi sağlamak amacıyla kullanılan bir süreç olarak yürütüldüğü görülmektedir (Hirsch, 1992). Örneğin, 1986 yılında Jim ve Myrna Building tarafından *“Strathcona Park Lodge and Outdoor Education Centre”* adıyla kurulan sınıf dışı eğitim merkezi sayesinde bireylere modern toplum hayatından uzaklaşma, doğaya fiziksel ve zihinsel bağımlılıklarını keşfetme ve doğa ile bağ kurma gibi birtakım fırsatlar sunulmuştur (Zanovello, 1999). Yine 1930’lu yılların sonu ve 1940’lı yıllarında başlarında New Jersey’de L. B. Sharp tarafından düzenlenen *“Life Camps-National Camp”* diğeri ise Michigan’da Julian W. Smith tarafından düzenlenen *“Kellogg Foundation’s”* isimli üç çocuk kampı Amerika’da sınıf dışı eğitim alanında yürütülen faaliyetlerden bazılarıdır (Donaldson ve Goering, 1970). Donaldson ve Goering’in (1970) de belirttiği gibi, Amerika’da sınıf dışı eğitim ile eğitimler düzenlenen yaz kampları ile başlamış olmakla birlikte eğitimcilerin çocukların yaz kamplarında yaşadıkları deneyimlerin onlara eğitsel değerler kazandırdığını ve okul kazanımlarına

ulaşıldığının fark edilmesi ile birlikte 1930'lu yıllardan sonra eğitim müfredatlarında sınıf dışı eğitim uygulamalarına değinilmeye başlanmıştır. Müfredatlarda sınıf dışı eğitim bir konu alanı olarak yer almamasına rağmen 1800'lü yıllarda Ada ve Imelda Brooks kardeşler tarafından, ilk olarak annelerin genç yaşta ölmesi sebebiyle kardeşlerin bakımını üstlenmeleri ve sonrasında ise ormanlık bir alanda kurdukları "*Broadoaks Okulları*"nda yetim kalan çocukların bakımlarını yapmak ve onlara birtakım bilgi ve beceri edindirmek amacıyla sınıf dışı eğitime yönelik faaliyetler yapıldığı da görülmektedir (Stine, 1996).

Amerika'da yürütülen sınıf dışı eğitim programlarının resmî olarak verilmeye başlandığı kurum 1823 yılında George Bancroft ve Joseph Green Cogswell tarafından Northampton Massachusetts'te kurulan ve ilk sınıf dışı eğitim kurumu olma niteliğini taşıyan "*The Round Hill School*"dur. Ancak Amerikalı eğitim tarihçileri tarafından kabul edilmemesi sebebiyle 11 yıl eğitim verdikten sonra 1834 yılında kapatılmıştır (Bennett, 1965). Yine, 1960'ta Ontario'daki bir kurul tarafından yönetilen ve Toronto'da "*Toronto Island Outdoor School*" ismiyle kurulan ilk konut tipi sınıf dışı eğitim merkezi, bu alandaki resmi eğitim kurumlarından biridir (Eaton, 2000). Yıllar içinde açılan yeni merkezler ve kurumlarla sınıf dışı eğitim ile ilgili yapılan faaliyetlerin önü açılmaya ve sınıf dışı eğitimin eğitim sistemleri içindeki rolü ve önemi anlaşılmaya başlanmıştır. Örneğin, 1965'te "*Schools Administration Act*" yasası, bünyesinde 10000'den fazla öğrencinin öğrenim gördüğü eğitim kurumlarının, kendi yetki alanlarının dışında bulunan yerleri satın alarak doğa okulu kurmalarına imkân verecek şekilde değiştirilmiştir (Eaton, 2000). Bu yasanın değiştirilmesi sınıf dışı eğitim merkezlerinin ve bu eğitim merkezlerinden yararlanan kişi sayısının artmasına imkân tanımıştır. Geçmişten günümüze sınıf dışı eğitim ile ilgili yürütülen faaliyetlere bakıldığında Amerika'nın, sınıf dışı eğitim uygulamalarına önem veren ve bu alanda farklı teşebbüslerde bulunulmasına imkân veren girişimci bir ülke olarak öne çıktığı görülmektedir.

Avustralya'da Sınıf Dışı Eğitimin Gelişimi ve Eğitim-Öğretim Süreçlerine Yansımaları

Avustralya'da sınıf dışı eğitimin gelişimine bakıldığında, bu alanda yapılan çalışmaların hem müfredata dayalı ve hem de müfredat dışı eğitimler bağlamında incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Müfredata dayalı olarak yürütülen sınıf dışı eğitimler, bir disipline ilişkin bilgi kazandırmayı amaçlayan etkinlikleri, müfredata bağlı kalmadan yapılan sınıf dışı eğitim etkinlikleri ise kamplar, geziler, doğa yürüyüşleri ve deniz sporları gibi etkinlikleri içermektedir (Pickett ve Polley, 2001). Birçok Avustralyalı tarafından da sınıf dışı eğitim, dağ tırmanışı, kamp, kano gibi eğlenceli aktiviteleri içeren bir süreç olarak görülmektedir (Ford, 1986). Müfredata dayalı olarak yürütülen çalışmalara bakıldığında, sınıf dışı eğitimin, Victoria'da, Avustralya'nın diğer bölgelerinden veya eyaletlerinden çok daha önceleri geliştiği ve resmileştiği görülmektedir. Victoria'da sınıf dışı eğitimle ilgili bir müfredatın ve öğretmen yetiştirme sisteminin olması da bu düşüncüyü desteklemektedir (Lugg ve Martin, 2001). O

yıllarda Victoria’da eğitim veren 468 ortaokulun üçte biri, ortaöğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilere sınıf dışı eğitimler verirken, diğer okullar 7 ile 10 yıl arasında değişen sürelerde sınıf dışı eğitimler vermekteydiler (Lugg, 1998). Güney Avustralya’da ise, Pickett ve Polley’in (2001) çalışmalarında, 1960’lı yıllara kadar sınıf dışı eğitimle ilgili herhangi bir faaliyet bulunmamakla birlikte çok eski zamanlardan beri dış ortamlarda eğitim amacıyla etkinlikler uygulandığı belirtilmektedirler. 1950’li ve 60’lı yıllarda sosyal ve politik iklimin değişmesiyle birlikte 1967’de “*Outward Bound*” ismiyle kurulan sınıf dışı eğitim kurumu Güney Avustralya’da büyük etki yaratan ve müfredata dayalı çalışmaların yürütüldüğü bir kurum olma özelliği taşımaktadır (Pickett ve Polley, 2001).

1980’li yıllara gelindiğinde, Lugg (1998) çalışmasında, Victoria’daki sınıf dışı eğitim müfredatının bireysel gelişime odaklanma vurgusundan çok ekolojik kavramlara ve insanların hem doğa ile olan ilişkilerine hem de sosyal ve kültürel gelişimlerine odaklandığını belirtmektedir. Yeni müfredatlarda birey tek bir varlık olarak değil toplumun bir parçası olarak görülmekte, öğretmen ve öğrencilerin sınıf dışı eğitim anlayışlarında da farklılıkların meydana gelmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise, 1991’de 11 ve 12. sınıf öğrencilerine yönelik olarak kurulan “*Victorian Certificate of Education-Outdoor Education Study Design*” yenilikçi bir müfredat olmakla birlikte sınıf dışı eğitimin algılanmasında ve uygulanma şekillerinde birtakım farklılıklara neden olan bir program olma niteliği taşımaktadır (Lugg, 1998). Sınıf dışı eğitimin hem kendine has özellikleri olan bir alan olmasından hem de her disipline entegre edilebilen bir eğitim olmasından dolayı Avustralya’da hala sınıf dışı eğitimin okul müfredatlarında yer alması ya da kendine özgü bir müfredatının olması konularında birtakım tartışmalar yaşanmaktadır (Quay, 2016). Sınıf dışı eğitimin müfredatta hala yer almasına ve bu konuda birtakım tartışmaların olmasına rağmen hükümet tarafından bazı meslek dallarında çalışabilmek için gerekli olan eğitim seviyelerini gösteren kılavuz niteliğinde bir çizelgenin hazırlanmış olması da ülkede sınıf dışı eğitime ne kadar önem verildiğini gösteren en önemli göstergelerden biridir (Url 1). Sonuç olarak, Avustralya’da, yaklaşık bir asırdır eğitim-öğretim kurumlarında veya formal eğitim veren diğer kurumlarda sınıf dışı eğitim ile ilgili net bir müfredat olmamasına rağmen bireylerin çok yönlü gelişimlerine odaklanan sınıf dışı eğitim faaliyetlerinin farklı ortamlarda ve farklı kişiler tarafından sosyal bir faaliyet olarak yürütüldüğü görülmektedir.

İskoçya’da Sınıf Dışı Eğitimin Gelişimi ve Eğitim-Öğretim Süreçlerine Yansımaları

Sınıf dışı eğitim, İskoçya’da, müfredatlarda kazandırılması beklenen tüm konu alanlarına entegre edilebilecek ve çevre eğitimi ile ilgili bilgi, beceri ve tutum geliştirilmesine ve bireylerin kişisel ve sosyal alanlarda gelişimlerine katkı sağlayan bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Higgins ve Kirk, 2006). Dünya genelinde sınıf dışı eğitim ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Higgins’e (2002) göre, İskoçya, dünyada sınıf dışı eğitimi resmileştiren ilk ülkelerden biri olma özelliği göstermektedir. İskoçya’nın bu kadar öne çıkmasını sağlayan faktörler ise şunlardır (Higgins, 2002):

- 18. yüzyılda boş arazilerin işlenmeye ve kullanılmaya başlanmasına rağmen zaman içinde İskoç nüfusun azalması ile bu alanların dış ortamlarda verilen eğitimler için elverişli ortamlar haline dönüşmesi,
- Yaşanan ekonomik ve bilimsel gelişmelere paralel olarak denizcilik, dağcılık gibi yeni deneyim alanlarının ortaya çıkması,
- 19 ve 20. yüzyıllarda gelişen teknoloji ile birlikte insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ile insanların boş zamanlarının artması ve bu zamanları değerlendirme için macera içeren etkinliklerin yapılmaya başlanması.

Sınıf dışı eğitimin İskoçya'da ortaya çıkışı çok eski olmasına rağmen hâlâ öğretim programlarında sınıf dışı eğitime çok sınırlı yer verildiği ve genel olarak kısa süreli bir veya birkaç etkinliği içeren bir program olarak görüldüğü söylenebilir (Thorburn ve Allison, 2010). Bunun sebebinin de sınıf dışı eğitimle ilgili sınırları net bir şekilde çizilen bir tanımlamanın yapılamamış olması, dolayısıyla da diğer eğitim türleri veya alanları gibi içeriğinin ve yürütülen sürecin gerekçelendirilerek açıklanamaması gösterilmektedir (Nicol, 2002). Yine de, Parlamentoda alınan bazı kararlar sonucunda doğanın korunması için gösterilen çabanın artması zaman içinde açık alanlarda yapılan etkinliklere olan ilginin de artmasını sağlamıştır (Higgins, 2002).

Sınıf dışı eğitime yönelik olarak İskoçya'da yürütülen çalışmalara bakıldığında bireysel veya kurumsal olarak faydalanılabilecek birtakım alternatiflerin bulunduğu görülmektedir. Bunlar; birtakım açık alan etkinlikleri sunan kurslar, herhangi bir kurumda çalışanların kendi ilgi alanlarına göre seçebilecekleri ve aktif olarak çalışabilecekleri kulüpler, resmileşmemiş çeşitli gençlik toplulukları ve resmi olarak eğitim-öğretim süreçlerini yürüten eğitim kurumlarıdır (Higgins, Loynes ve Crowther, 1997). Resmi veya gayri resmi, açık alanlar kullanılarak yürütülen sınıf dışı eğitim etkinliklerinin hem ülke ekonomisi açısından ciddi bir kaynak oluşturduğu hem de İskoçya'nın kırsallarında yaşayan topluluklarının ekonomilerinin gelişiminde hayati öneme sahip bir bileşen olduğu söylenebilir (Higgins, 2000). 1960'lı ve 70'li yıllarda yerel yönetimlerin çoğunun, halkın birinci elden deneyim kazanmalarını sağlamak amacıyla eski konakları restore ederek sınıf dışı eğitim merkezleri inşa ettikleri görülmektedir. Bu merkezlerin de genellikle sınıf dışı eğitimin doğasına uygun olarak şehirlerin gürültüsünden ve kalabalığından uzak, dağlık ve kırsal alanlara kurulduğu söylenebilir (Higgins, 2000). Günümüzde ise İskoçların, sınıf dışı eğitime verdikleri önemin göstergesi niteliği taşıyan bir hareket başlattıkları söylenebilir. Başlatılan bu hareket sonucunda, hükümetin sınıf dışı eğitim etkinliği içeren programları eğitim sistemlerine daha fazla entegre ettiği ve bu alanda yürütülen hizmetlerin kapsamını genişleten yeni politikalar benimsedikleri görülmektedir (Howe, Perlman, Bergeron ve Burns, 2020).

Türkiye’de Sınıf Dışı Eğitimin Gelişimi ve Eğitim-Öğretim Süreçlerine Yansımaları

Sınıf dışı eğitim, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de günden güne etkisini geniş çevrelere hissettiren ve bireylerde ortaya çıkardığı olumlu etkilerle kendini gösteren bir alan olarak dikkat çekmektedir. Bu anlamda sınıf dışı eğitim adı altında yürütülen tüm etkinliklerin her yaş seviyesinden bireylerin ilgisini çektiği ve sınıf dışı eğitime zaman içinde eğitim öğretim kurumlarının programlarında yer verildiği görülmektedir. Bu noktada sınıf dışı eğitime bakış konusunda Türkiye’deki yükselişinin nasıl olduğuna bakmak gerekmektedir.

Türkiye’de sınıf dışı eğitim niteliği taşıyan ilk faaliyetlerin ortaya çıkış zamanına bakıldığında Hunlar’a kadar gidilmesi gerekmektedir. Çünkü Türklerin sınıf dışı eğitim ile ilgili attıkları adımların temeli buralara dayanmaktadır. Atlı göçebe kabilelerden meydana gelen Hunlar, komşuları olan Çin’den korunmak için göçebe yaşam tarzını benimsemişler, bu durumun sonucu olarak Hunlar ve Göktürklerde yöneticilik, savaşçılık, dinî inanışlar, bazı el zanaatları ve çocuk yetiştirmeye yönelik değerler eğitim sistemlerine damga vurmuştur (Akyüz, 2020). Bilgi, birikim ve tecrübenin geleneksel bir şekilde yeni nesillere aktarılmasında önemli bir role sahip olan ahilik teşkilatı da yine Türklerde insan yetiştirme kaygısıyla ortaya çıkmış olan, ahlaki değerlere vakıf, usta çırak ilişkisi içinde birey yetiştirmeyi öngören bir sistemdir (Korkmaz, 2019). Bu sistemlere bakıldığında belli bir okul çatısı altında bulunulmadığı ancak bilenden bilmeyene etkili bir bilgi akışının farklı mekânlar içinde yapıldığı görülmektedir.

Sınıf dışı eğitim kapsamında değerlendirilebilecek gelişmelerden bir tanesi olarak köy enstitülerinin açılması ve bu enstitülerden mezun olan öğretmenlerin öğrencileri gibi köylülere de eğitim vermeleri gösterilebilir. Köy enstitülerinde öğretmenlerin yanı sıra diğer meslek alanlarında da nitelikli bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmakta ve bu durum 1.6.1937 tarihli, 3238 sayılı “*Köy Öğretmenleri Kanunu*”nun 1. maddesinde şu şekilde yer almaktadır (Şeren, 2008: 210-211): “*Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek ve ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek için köy eğitimcileri istihdam edilir.*” Şeren (2008), köy enstitülerinden mezun olan öğretmenlerin, gittikleri köylerde eğitim-öğretim sürecini yürütmelerinin yanı sıra köylüye örnek olmak ve rehberlik etmek gibi misyonlar yüklediklerini ve hatta tarımın da fenne uygun şekilde yapılmasını sağlama mecburiyetlerinin olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda bu koşullar altında yürütülen sistemin sınıf dışı eğitimle benzer özellikler taşıdığı dolayısıyla da bu iki sürecin bir-biri ile ilişkili olan süreçler olduğu ifade edilebilir. Çünkü köy enstitülerinde verilen eğitimlerde amaçlanan ve mezun olan öğretmenlerden beklenen, köylünün bir sınıf çatısı altında, dört duvar arasında eğitim görmesinden ziyade açık alanlarda birinciden gözlem yapmalarına ve deneyimlemelerine fırsat verilerek yönlendirilmeleri ve bilgilendirilmeleridir.

Türkiye’de, geçmişten bugüne yürütülen eğitim faaliyetlerinde her zaman sınıf dışı ortamların kullanıldığı bilinmektedir. Bu ortamlar, formal olanlara örnek olacak şekilde endüstri kuruluşları, hayvanat bahçeleri, bilim merkezleri ve müzeler, botanik bahçeleri, akvaryum ve planetaryum gibi mekanlar olabilirken; informal olanlara örnek olacak şekilde de evlerde ve okullarda yapılan etkinlikler, sokak ve oyun alanları gibi yerler olabilmektedir (Eshach, 2007). Bu tarz dış ortamlar, ilk zamanlarda, eğitim-öğretim süreçlerinde planlı veya plansız bir şekilde yerlerini almış olsalar da zamanla Milli Eğitim Bakanlığı’nun isteği üzerine bu ortamların planlı ve sistemli şekilde eğitim-öğretim süreçlerine dahil edildiği görülmektedir. Türkiye’de sınıf dışı eğitime ne kadar çok önem verildiğini gösteren ve bu konuda atılan ilk adım niteliği taşıyan resmi belge 1929 yılında yayınlanan İlk Mektepler Talimatnamesi’dir. Bu talimatnameye göre, Tuğluoğlu ve Tunç’un (2010) da çalışmalarında da bulguladığı gibi, Hayat Bilgisi derslerinde, derslerin doğa ile ilişkilendirilmesinin kaçınılmaz olduğu ve öğretmenlerin, öğrencilerinin birinci elden deneyim kazanabilmelerine ve doğayı gözlemleyebilmelerine fırsat vermek amacıyla okul ve sınıf dışı ortamlardan faydalanılabileceği ve eğitim amaçlı gezilerin yapılabileceği belirtilmektedir. Ayrıca ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf Hayat Bilgisi derslerinde kullanılmak üzere, okul bahçelerinin öğrencilerin çiçek, sebze veya meyve ekebileceği şekilde düzenlenmesi ve ekim yapabilecekleri özel alanların ayrılması istenmiştir (Tuğluoğlu ve Tunç, 2010). Yine 1974 yılında toplanan IX. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar arasında seçmeli dersler başlığı altında ortaokullarda verilen uygulamalı tarım, kempçilik ve yavrukurt dersleri ve ortaöğretim kurumlarında verilen genel tarım bilgisi ve uygulaması ve sebzeçilik, meyvecilik dersleri sınıf dışı eğitime verilen önemi vurgulayan göstergelerden biridir (Url 2). 1998 yılında yayımlanan MEB Tebliğler Dergisi’nde de ilköğretim öğrencilerinin alacağı seçmeli dersler arasında tarım dersinin; ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin alabileceği arıcılık gibi seçmeli derslerin olduğu görülmektedir (MEB, 1998). 2005 yılında yapılandırılmacı sisteme geçilmesiyle birlikte öğretim programlarında sınıf dışı eğitime yönelik vurgular yerini almıştır. Öğretim programları sınıf dışı eğitimin eğitim öğretim süreçlerinde yer almasına ilişkin şu gibi vurgular yapmıştır:

“Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzeler ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.” (Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018: 10). *“Dersin işlenişinde okul içi ve okul dışı uygulamalar yapmaya özen gösterilmelidir. Özellikle ilgili kazanımlarda sözlü tarih, yerel tarih, müze gezileri, doğa eğitimi, resmî kurum ve kuruluşlarla özel kurum ve kuruluşları tanıma gibi okul dışı uygulamalar önemsenmeli ve bu doğrultuda önceden planlanan öğrenci merkezli etkinlikler gerçekleştirilmelidir.”* (Hayat Bilgisi Dersi Öğretim programı, 2018: 9). *“Okul dışında düzenlenecek gezi, gözlem, inceleme ve araştırmaya dayalı etkinlikler, her sınıf düzeyi ihtiyaçlarına uygun olarak planlanmalı, iş sağlığı ve güvenliği gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır. İmkânlar ölçüsünde Teknopark ve ARGE merkezlerine geziler düzenlenmelidir.”* (Teknoloji ve Tasarım Dersi Öğretim Programı, 2018: 10).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, Türkiye’de, geçmişten bugüne gerek ana derslerde gerekse seçmeli derslerde öğrencilerin doğa ile sürekli olarak etkileşim halinde bulunmalarına imkân tanıyan, derslerin dört duvar arasında tekdüze bir düzende yürütülmesine karşı çıkan bir eğitim sisteminin olduğu göze çarpmaktadır. Öğretim Programlarında yapılan vurgulardan da anlaşılabilceği üzere, sınıf dışı eğitim, günümüzde müfredatlarda yer verilmesi kaçınılmaz olan ve gerekli görülen bir alandır. Bu amaçla da son dönemlerde, öğrencilerin sınıf dışı ortamlarda daha çok zaman geçirmelerine fırsat tanımak için orman okulu/doğa okulu gibi farklı isimler verilse de temelde amaçları benzer olan bazı kurumlar açılmış ve bu kurumlarda öğrencilere farklı disiplinlere yönelik eğitimler vermeye başlanmıştır. Son dönemde bu alanda yapılan orman okullarının öğrenciler üzerindeki etkilerinin (Kanat, 2020) ve orman okulu uygulamalarının çocukların gelişimine yönelik katkılarının değerlendirildiği (Dilek, 2019); Türkiye’de orman okulu yaklaşımı ile ilgili tezlerin incelendiği (Sönmez, 2020) ve doğa okullarına ilişkin ekoturizm bağlamında incelemelerin ve pilot okul önerilerinin yapıldığı (Koyuer, 2017) bilimsel çalışmalar, Türkiye’de sınıf dışı eğitime yönelimin artık dikkatleri çektiğinin ve bu alanda ilgilerin yoğunlaştığının bir göstergesidir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sınıf dışı eğitim dünden bugüne, dünyada ve Türkiye’de alternatif eğitim modeli olarak dikkatleri çeken ve bu modele ilişkin çalışmaların yapıldığı bir alandır. Sınıf dışı eğitimin okul öncesi seviyeden lisansüstü seviyelere kadar öğretim programlarında yer alması bunun en önemli göstergelerinden bir tanesidir. Eğitimde alternatif teknikler ve yollar arama çabasının sonucu olan sınıf dışı eğitimin akademik başarıyı arttırması (Karakas-Özür ve Şahin, 2017; Şahin ve Sağlamer-Yazgan, 2013); bilimsel süreç becerilerin olumlu yönde artırması (Bodur ve Yıldırım, 2018) ve tutumları olumlu yönde etkilemesi (Avcı ve Gümüş, 2020) gibi olumlu sonuçlar vermesi ise bu konuya daha fazla eğilinmesi gerektiğini göstermiş ve bu konuda daha önce de bahsedildiği gibi girişimler yapılmıştır.

Dünden bugüne dünyada ve Türkiye’de sınıf dışı eğitimin gelişimine bakıldığında bu konuda Amerika’nın başı çeken ülke olduğunu söylemek yanlış olmaz. Sınıf dışı eğitimin geçmişi bu ülkede oldukça eskilere dayanmaktadır. Eğitim müfredatlarında 1930’lu yıllardan sonra sınıf dışı eğitim uygulamaları hakkında ifadeler bulunan Amerika’da (Donaldson ve Goering, 1970), 1940’lı yılların başlarında New Jersey’de L. B. Sharp tarafından “*Life Camps-National Camp*” ve Julian W. Smith tarafından “*Kellogg Foundation’s*” isimli kampların düzenlenmesi (Donaldson ve Goering, 1970) sınıf dışı eğitime verilen önemin çok öncelere dayandığını göstermektedir. Yine 1965’te çıkarılan “*Schools Administration Act*” yasasının, 10000’in üzerinde öğrencisi olan eğitim kurumlarına, kendi yetki alanları dışından yer satın alma ve bu alanlara doğa okulları kurma hakkı verecek şekilde güncellenmiş olması da Amerika’da sınıf dışı eğitime ne kadar önem verildiğinin göstergelerinden biridir (Eaton, 2000). Sonuç olarak, sınıf dışı

eğitim konusunda Amerika'nın çizdiği genel çerçeveye bakıldığında bu alanda resmi girişimlerde bulunan ve bu konuda öğrencilere çeşitli imkânlar sunan bir ülke profili görmek mümkündür. Avustralya'ya bakıldığında ise sınıf dışı eğitim konusunun okul ve ders müfredatında yer alması ve sınıf dışı eğitime özgü bir müfredatın olması konusunda fikir ayrılıkları olduğu görülmektedir (Quay, 2016). Yine de hükümet tarafından kişilerin bazı meslekleri edinebilmeleri adına bir çizelge hazırlanmış olması sınıf dışı eğitime verilen önemi ortaya koymak adına önemli bir detay olarak göze çarpmaktadır (Url 1). İskoçya'nın ise sınıf dışı eğitimin resmîleştirildiği ilk ülkelerden biri olarak öne çıktığı (Higgins, 2002) ve günümüzde ise ülke hükümetinin sınıf dışı eğitime dair geniş kapsamlı politikaları benimsediği görülmektedir (Howe, Perlman, Bergeron ve Burns, 2020).

Yapılan taramalar sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, Amerika, Avustralya ve İskoçya'nın aldıkları yol göz önüne alındığında, bu ülkelerin, sınıf dışı eğitim alanında bilinç seviyesi ve girişimci ruhu yüksek ülkeler olduğunu söylemek mümkündür. Bu ülkeler, sınıf dışı eğitimin önemini farkına çok erken varmışlar, bu alandaki çalışmalarına da resmî olarak yön vermişlerdir. Türkiye'ye bakıldığında ise sınıf dışı eğitimin temellerinin dünya ile benzer şekilde aslında çok eskilere dayandığını ancak eğitim alanında gündeme gelişinin de son yüzyıl içinde gerçekleştiğini görmek mümkündür. Çok eski zamanlarda varlık gösteren Hunlar dönemindeki eğitim sisteminde de (Akyüz, 2020) bugün örgün olarak faaliyet gösteren eğitim kurumlarında da sınıf dışı eğitime yönelik izler bulunmaktadır. Özellikle son yüzyıl içinde hem hazırlanan öğretim programlarında, hem kurulan eğitim kurumlarında hem de ilgili bakanlık ve müdürlükler tarafından eğitim alanında alınan kararlar da sınıf dışı eğitime ilişkin alınan kararların, yürütülen süreçlerin ve yapılan çalışmaların örneklerini görmek mümkündür. Örneğin, 1940-1954 yılları arasında faaliyet gösteren Köy Enstitülerinden mezun olup öğretmen olarak köylerde göreve başlayan öğretmenlerin, hem öğrencilerini hem de köylüleri eğitmek için yüklenmiş oldukları görev (Şeren, 2008) ve köylerde yaptıkları çalışmalar Türkiye'de sınıf dışı eğitimin gelişiminde temel taşlarından sayılabilecek nitelikteki çalışmalardandır.

Günümüzde sınıf dışı eğitimin yansımaları artık pek çok eğitim kurumunda görülmeye başlanmıştır. Öğrenciler ile gerçekleştirilen müze ziyaretlerine ilişkin (Karadeniz ve Okvuran, 2014) ve uygulamalı sınıf dışı eğitim etkinliklerinin yapıldığı çalışmalar (Ertaş, Şen ve Parmasızoğlu, 2011; Şahin ve Sağlamer-Yazgan, 2013; Bozdoğan ve Kavcı, 2016; Çobanoğlu ve Cirit-Gül, 2017; Cirit-Gül, Apaydın, Çobanoğlu ve Tağrikulu, 2018; Karakaya-Akçadağ ve Çobanoğlu, 2018; Tağrikulu ve Yılmaz, 2019) Türkiye'de bu konuda bir duyarlılığın ve bilinçlenmenin olduğunu göstermektedir. Okullarda okutulmak üzere hazırlanan öğretim programlarında yer alan sınıf dışı eğitim vurgusu da (Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018; Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018; Teknoloji ve Tasarım Dersi Öğretim Programı, 2018) bu konuya Türkiye'de artan bir ilginin olduğunu ve konuya dikkatlerin çekildiğini göstermektedir.

Türkiye'nin sınıf dışı eğitim konusunda dünya standartlarında bir seviyeye gelebilmesi için belli mesafelerin kat edilmesi gerekmektedir. Şöyle ki, sınıf dışı eğitim uygulamalarının Türkiye'de gerçekleştirilmesi önünde birtakım problemler bulunmaktadır. Bu problemlere; zaman, maliyet, planlama ve izin gibi başlıklar gösterilebilir (Karakuş, Aksoy ve Gündüz, 2012). Bu konularda gerekli düzenlemelerin yapılması ve bu nedenlerden doğabilecek sorunların baştan engellenmesi sınıf dışı eğitim uygulamalarının Türkiye'de belli bir ivme yakalaması adına etkili bir çözüm olacaktır. Öğretim programlarında, konuların sınıf dışı eğitim etkinlikleri ile işlenebilmesi için alternatif sınıf dışı eğitim etkinlikleri yer almalı, öğretmenler öğrencileri ile bu konuları sınıf dışında işlemeye teşvik edilmelidirler. Türkiye'de her şehirde öğrencilerin ders konularını sınıf dışında işleyebilmeleri için tıpkı bir okul gibi tasarlanmış (ancak doğada, duvarsız, çatısız) mekânlar yapılmalı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nun bu kurumlara yatırımlar yapması sağlanmalıdır. Bu kurumların günümüzde yaygınlaşan orman okulları ile benzer bir yapıda olabileceği düşünülebilir. Ancak burada önerilen yapı orman okullarından daha farklıdır. Bu yapılar her şehirde, o şehrin örgün eğitim kurumlarında öğrenim gören tüm öğrencilerin belli bir plan program dâhilinde gidip eğitim alabilecekleri sınıf dışı etkinliklerin uygulanabileceği merkezler şeklindeki yapılar olarak düşünülmektedir. Bu yapılar içinde macera parkurlarında kuş gözlem yerlerine, rasathanelerden laboratuara, suda yaşayan canlıların gözlemlenebileceği yapay gölete, tarım yapılabilecek alanlara, çiftlik hayvanı yetiştirilebilecek yerlere kadar tüm detaylar bulunabilmeli ve tüm güvenlik tedbirleri en üst seviyede tutularak öğrenciler bu alanlarda eğitim alabilmelidirler. Bu kurumların sınıf dışı eğitim uygulamaları konusunda deneyimli ve uzman kişilerce kontrolleri sağlanmalı, gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Sınıf dışı eğitim uygulamaları konusunda öğretmenler, öğrenciler, veliler ve okul yöneticileri bilgilendirilmeli, işbirliği içinde hareket edebilmeleri adına uygun sınıf dışı eğitim ortamları oluşturulmalıdır. Öğrencilerin geceleri de konaklayabilecekleri kamp alanları oluşturulmalı, sınıf dışı eğitim için gidilen yerin geceleri de incelenmesi (gökyüzü incelemeleri, gece görünen canlılar) sağlanmalıdır.

Kaynakça

- ADKİNS, C. (2002). *Outdoor, experiential and environmental education: Converging or diverging approaches?*. ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools, AEL.
- AKYÜZ, Y. (2020). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 100- M.S. 2020*. (Gözden Geçirilmiş 33. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- AVCI, G. ve Gümüş, N. (2020). Sınıf dışı eğitime dayalı etkinliklerle işlenen Sosyal Bilgiler dersine yönelik ilkökul 4. sınıf öğrenci tutumlarının incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 89-106.
- BECKER, C., Lauterbach, G., Spengler, S., Dettweiler, U. ve Mess, F. (2017). Effects of regular classes in outdoor education settings: A systematic review on students' learning, social and health dimensions. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(5), 485.
- BENNETT, B. L. (1965). The Making of Round Hill School. *Quest*, 4(1), 53-64.

Sınıf Dışı Eğitim İçin Neler Yapıldı? Dünyadan Örnekler ve Yapılması Gerekenler Üzerine

- BODUR, Z. ve Yıldırım, M. (2018). Sınıf dışı etkinliklerinin ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin akademik başarıları ve bilimsel süreç becerileri üzerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 47(47), 125-140.
- BOZDOĞAN, A. E. ve Kavcı, A. (2016). Sınıf dışı öğretim etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki akademik başarılarına etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 13-30.
- BROOKES, A. (2002). Lost in the Australian bush: Outdoor education as curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 34(4), 405-425.
- BUNTING, C. J. (2006). *Interdisciplinary Teaching Through Outdoor Education*. Human Kinetics.
- CİRİT-GÜL, A., Apaydın, Z., Çobanoğlu, E. O. ve Taşrikulu, P. (2018). Fen öğretiminde Toulmin argümantasyon modelinin sınıf dışı (outdoor) eğitim süreci ile bütünleştirilmesi: Örnek Etkinlikler. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 103-120.
- ÇOBANOĞLU, E. O. ve Cirit-Gül, A. (2017). İlkokul 4. sınıf müfredatında yer alan cümlelerin öğeleri konusunun sınıf dışı (outdoor) etkinliklerle desteklenerek öğretilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 521-531.
- DİLEK, Ö (2019). Orman okulu uygulamalarının çocukların gelişimine yönelik katkısının değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DONALDSON, G. W. ve Goering, O. H. (1970). *Outdoor Education: A Synthesis*. Department of Outdoor Teacher Education Northern Illinois University. De Kalb, Illinois.
- EATON, D. (2000). *Cognitive and affective learning in outdoor education*. Doctoral dissertation. University of Toronto School of Graduate Studies.
- ERTAŞ, H., Şen, A. İ. ve Parmasızoğlu, A. (2011). The effects of out-of school scientific activities on 9th grade students' relating the unit of energy to daily life. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 5(2), 178-198.
- ESHACH, H. (2007). Bridging in-school and out-of-school learning: Formal, non-formal and informal education. *Journal of Science Education and Technology*, 16(2), 171-190.
- FORD, P. (1986). *Outdoor Education: Definition and Philosophy*. ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools, LasCruces, New Mexico.
- GİLBERTSON, K., Bates, T., Ewert, A. ve McLaughlin, T. (2006). *Outdoor Education: Methods and Strategies*. Human Kinetics.
- GÜLER, A., Halicioğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma- Teorik Çerçeve, Pratik Öneriler, 7 Farklı Nitel Araştırma Yaklaşımı, Kalite ve Etik Hususlar, (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı)*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- HAYAT BİLGİSİ Dersi Öğretim Programı (2018). <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=326> (26.02.2021 tarihinde erişilmiştir.)
- HİGGİNS, P. (2000). Outdoor Recreation, Outdoor Education and the Economy of Scotland. *Horizons*, 7(8), 24-29.
- HİGGİNS, P. (2002). Outdoor education in Scotland, *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 2(2), 149-168.
- HİGGİNS, P. ve Kirk, G. (2006). Sustainability education in Scotland: The impact of national and international initiatives on teacher education and outdoor education. *Journal of Geography in Higher Education*, 30(2), 313-326.

- HİGGİNS, P., Loynes, C. ve Crowther, N. (1997). *A guide for outdoor educators in Scotland*. Scottish Natural Heritage, Perth.
- HİRSCH, J. E. (1992). Conceptions of outdoor education that underlie outdoor education courses at English speaking Canadian universities. Unpublished doctoral dissertation, The University of British Columbia.
- HOWE, N., Perlman, M., Bergeron, C. ve Burns, S. (2020). Scotland embarks on a national outdoor play initiative: Educator perspectives. *Early Education and Development*, 1-15.
- JAMES, J. K. ve Williams, T. (2017). School-based experiential outdoor education: A neglected necessity. *Journal of Experiential Education*, 40(1), 58-71.
- JENSEN, C. R. ve Guthrie, S. (2006). *Outdoor Recreation in America*. Human Kinetics.
- KANAT, T. (2020). Orman okulu uygulamalarının okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KARADENİZ, C. ve Okvuran, A. (2014). A night at the museum: Museum education with Ankara University students at Çorum Museum of Archeology. *Elementary Education Online*, 13(3), 865-879.
- KARAKAŞ-ÖZÜR, N. ve Şahin, S. (2017). Sosyal Bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısında etkisi. *KEFAD Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 324-347.
- KARAKAYA-AKÇADAĞ, Ç. ve Çobanoğlu, E. O. (2018). "İnsan ve Çevre" ünitesi için sınıf dışı öğretim uygulamasının çevre okuryazarlığı üzerine etkisi. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 1-23.
- KARAKUŞ, U., Aksoy, B. ve Gündüz, İ. (2012). Dokuzuncu sınıf coğrafya derslerinde ders dışı etkinliklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 489-513.
- KORKMAZ, C. B. (2019). Ahilik ve eğitim. "Millî" Eğitim Üzerine Yazılar içinde. (Ed. Ali Fuat Arıcı ve Mustafa Başaran). (ss. 25-30). Efe Akademi Yayınları: İstanbul.
- KOYUER, M. (2017). Doğa okulları: Ekoturizm bağlamında bir inceleme ve Türkiye için pilot okul önerisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- LUGG, A. (1998). Directions in outdoor education curriculum. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 4(1), 25-32.
- LUGG, A. ve Martin, P. (2001). The nature and scope of outdoor education in Victorian schools. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 5(2), 42-48.
- MEB, (1998). *Tebliğler Dergisi*. Ankara. <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/62-1998> (27.02.2021) tarihinde erişilmiştir.
- NEİLL, J. T. ve Richards, G. E. (1998). Does outdoor education really work? A summary of recent meta-analyses. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 3(1), 2-9.
- NİCOL, R. (2002). Outdoor education: Research topic or universal value? Partone. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 2(1), 29-41.
- PARKİN, D. (1998). Is outdoor education environmental education? *Environmental Education and Information*, 17, 275-286.

Sınıf Dışı Eğitim İçin Neler Yapıldı? Dünyadan Örnekler ve Yapılması Gerekenler Üzerine

- PAYNE, P. G. ve WATTCHOW, B. (2008). Slow pedagogy and placing education in post-traditional outdoor education. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 12(1), 25-38.
- PICKETT, B. ve POLLEY, S. (2001). Investigating the history of outdoor education in South Australia. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 5, 49-53.
- QUAY, J. (2016). Outdoor education and school curriculum distinctiveness: More than content, more than process. *Journal of Outdoor and Environmental Education*, 19(2), 42-50.
- RİOS, J. M. ve BREWER, J. (2014). Outdoor education and science achievement. *Applied Environmental Education & Communication*, 13(4), 234-240.
- SANDELL, K. ve ÖHMAN, J. (2013). An educational tool for outdoor education and environmental concern. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 13(1), 36-55.
- SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (2018). <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> (26.02.2021 tarihinde erişilmiştir.)
- SÖNMEZ, D. (2020). Türkiye’de orman okulu yaklaşımı ile ilgili tezlerin incelenmesi. *Binğöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 623-638.
- STİNE, S. (1996). *Landscapes for learning: Creating outdoor environments for children and youth*. John Wiley & Sons.
- ŞAHİN, F. ve SAĞLAMER-YAZGAN, B. (2013). Araştırmaya dayalı sınıf dışı laboratuvar etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 107-122.
- ŞEREN, M. (2008). Köye öğretmen yetiştirme yönüyle köy enstitüleri. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1). 203-226.
- TAĞRIKULU, P. ve YILMAZ, C. (2019). Sınıf dışı eğitimin mekânsal sorunların tespitine ve çözümlerine katkısının incelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (40), 23-39.
- TEKNOLOJİ VE TASARIM DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (2018). <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=380> (26.02.2021 tarihinde erişilmiştir.)
- THORBURN, M. ve ALLISON, P. (2010). Are we ready to go outdoors now? The prospects for outdoor education during a period of curriculum renewal in Scotland. *The Curriculum Journal*, 21(1), 97-108.
- TUĞLUOĞLU, F. ve TUNÇ, T. (2010). 1926 İlkokul müfredatı ve Cumhuriyet dönemi eğitiminin ekonomik hedefleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(76), 55-98.
- URL 1: https://docs.education.gov.au/system/files/doc/other/do_you_enjoy_or_are_you_good_at_outdoor_education_-_a2bw.pdf (10.02.2021 tarihinde erişilmiştir.)
- URL 2: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf (26.02.2021 tarihinde erişilmiştir.)
- WATTCHOW, B. ve BROWN, M. (2011). *A pedagogy of place: Outdoor education for a changing world*. Monash University Publishing.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- ZANOVELLO, I. (1999). *Outdoor and environmental education centres: A case study of Strathcona park lodge and outdoor education centre, British Columbia, Canada*. Environmental Design.